

społeczeństwa. Należy także złożyć podziękowanie Narodowemu Fundusowi Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) za pomoc finansową, bez której realizacja studium oraz jego kontynuowanie byłoby bardzo utrudnione.

Leszek Lubczyński, Kazimierz Mateja

Z PARKÓW NARODOWYCH

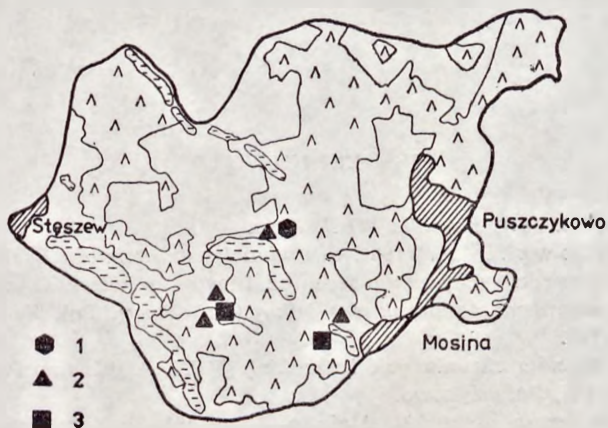
Stanowisko purchawicy olbrzymiej *Langermannia gigantea* w Wielkopolskim Parku Narodowym

Okazy dziwaczných grzybów — purchawicy *Langermannia gigantea* i czasznicy olbrzymiej *Calvatia gigantea* znajdowano w Wielkopolskim Parku Narodowym (WPN) niejednokrotnie. Najwcześniej zostało udokumentowane stanowisko w Leśnictwie Jezioro nad Jez. Góreckim. Wspomina o nim Dzieńczkowski (1961), powołując się na Szulczewskiego, który zbierał tu okazy czasznicy tuż po I wojnie światowej. W okresie międzywojennym były one wystawione w gablotach Muzeum Przyrodniczego w Poznaniu. Najokazalszy ze znalezionych owocników purchawicy, zebrany w 1961 r. również w Jeziorach (ówczesny pododdział 121f), był ozdobą Muzeum Przyrodniczego WPN w Puszczykowie. Rozmiary okazu (w stanie świeżym): 50,5 × 39,0 × 28,5 cm; obwód: 141 cm i ciężar: 5,5 kg — plasują go w czołówce tych grzybów-olbrzymów. Brak precyzyjnego określenia lokalizacji nie pozwala stwierdzić, czy jest to stanowisko wymieniane przez Szulczewskiego i Dzieńczkowskiego.

W 1970 r. eksponat z Muzeum WPN został wymieniony na inny, o niezwykle interesującym kształcie i równie gigantycznych rozmiarach (ciężar w stanie świeżym — 7,4 kg), znaleziony na łąkach piskorzewskich (sąsiedztwo Leśnictwa Górka) (Bałazy 1970). W dokumentacji przyrodniczej Parku z lat siedemdziesiątych zawarta jest informacja o innych stanowiskach tego gatunku, a mianowicie w oddz. 91Ca, 139a oraz 121h (Mapa...). W 1993 r. odnaleziono kolejne miejsce występowania purchawicy olbrzymiej oraz potwierdzono stanowisko na łąkach piskorzewskich (ryc. 1).

W lipcu 1993 r. stwierdzono występowanie tego gatunku na nowym dla WPN stanowisku w Leśn. Osowa Góra (pododdz. 91a). Pododdział ten to fragment siedliska lasu świeżego (z klasy *Quercus-Fagetea*, zesp. *Galio-Carpinetum*) o zdeformowanym, sztucznie ukształtowanym składzie (*Plan...*). Drzewostan podstawowy (I piętro) tworzą

brzoza brodawkowata *Betula verrucosa*, jawor *Acer pseudoplatanus* i klon zwyczajny *Acer platanoides* oraz, sporadycznie, buk zwyczajny *Fagus sylvatica* i paklon *Acer campestre*. Ubogie runo z fiołką *Viola mirabilis*, bodziszkiem cuchnącym *Geranium robertianum*, możylinkiem trójnerwowym *Moehringia trinervia*, konwalijką dwulistną *Majanthemum bifolium* zdominował bardzo ekspansywny niecierpek *Impatiens*

Ryc. 1. Stanowiska purchawicy olbrzymiej w Wielkopolskim PN: 1 — znane do 1970 r., 2 — wg Bałazego (1970), 3 — 1993 r. — Localities of *Langermannia gigantea* in Wielkopolski National Park: 1 — known till 1970, 2 — Bałazy (1970), 3 — 1993

parviflora. Na powierzchni ok. 5×10 m pojawiły się cztery owalne, cielistobiałe owocniki, o wymiarach: $37,5 \times 26,5 \times 18,0$ cm; $37,0 \times 22,5 \times 20,0$ cm; $24,8 \times 22,0 \times 15,0$ cm; $29,0 \times 21,5 \times 15,5$ cm. Wprawdzie nie dorównują innym okazom znajdowanym wcześniej w WPN (Dzięczkowski 1961), lecz niewątpliwie są niezwykle efektywnym elementem przyrody Parku. Interesujące jest również to, że w tym roku nastąpił swoisty „wysyp” owocników tego gatunku w WPN. Oprócz wspomnianych już 4 okazałych purchawic, wcześniej (w czerwcu) podobnie dorodne egzemplarze znaleziono na terenie łąk piskorzewskich (przypuszczalnie na stanowisku z lat siedemdziesiątych)*.

Purchawica olbrzymia, głównie ze względu na swe rozmiary budzi zainteresowanie, które stanowi dla niej duże zagrożenie. Żaden chyba grzyb nie jest tak często z rozmysłem i dla zabawy (co się stanie,

* Informację przekazał J. Tęczyński, student Wydz. Biologii UAM w Poznaniu.

kiedy kopnę?) niszczone. Taki los spotkał m. in. opisywane tu egzemplarze z WPN, rosnące bardzo niefortunnie, bo przy szlaku turystycznym. Nawet ochrona gatunkowa oraz ochrona przestrzenna, jaką jest park narodowy, nie zawsze są w stanie ustrzec je przed bezmyślnością turystów i grzybiarzy. A przecież te dziwaczne polskie „żywe kamienie” są niezwykle ozdobą naszych lasów. Warto więc pamiętać o ich oryginalnych walorach estetycznych i podziwiać — nie szkodząc.

Beata R a s z k a

PIŚMIENICTWO

Bałaży S. 1970. *Kronika WPN*. Mpis.

Dzięczkowski A. 1961. *Purchawka olbrzymia (Lasiospaera gigantea F. Smarda = Calvatia gigantea Lloyd) w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem stanowisk z Wielkopolski*. Przyr. Pol. Zach. 1—4 (15—18), 95: 102.

Mapa taksonów chronionych i rzadkich WPN. Archiwum Pracowni Naukowej WPN, Puszczykowo.

Plan urządzenia lasu 1991. Mpis, t. II, s. 191, Puszczykowo.

Jęczyznik zwyczajny *Phyllitis scolopendrium* w Bieszczadach Zachodnich

Jęczyznik zwyczajny *Phyllitis scolopendrium* w polskiej części Karpat Wschodnich jest gatunkiem rzadkim (ryc. 1). W Bieszczadach Niskich i na ich obrzeżu był notowany z następujących stanowisk: z Białej Góry koło Sanoka (Bętkowski 1963), z Zahutynia (Frej, Guzik 1969), z okolicy Werlasu (Kurzyński 1979), na górze Grodzisko koło Zwierzynia (Zemanek 1981), z Hulskiego, Rosolina, Teleśnicy Oszarowej i na górze Berdo koło Soliny (Zemanek 1989), między Leskiem a Postołowem, koło Czaszyna oraz między Ruczkową a Mrzygłodem (Oklejewicz, Rybka 1993). W Bieszczadach Wysokich znane były dotychczas stanowiska: w dawnym rezerwacie „Wetlina” (Gut 1961), na Krzemieniu (Winnicki, Zemanek 1987) i w rezerwacie „Sine Wiry” (Kurzyński, Mazur 1988).

Podczas kartowania zbiorowisk leśnych w północno-zachodniej części Bieszczadzkiego Parku Narodowego, odnalazłem nowe stanowiska tej rośliny. Pierwsze stanowisko zlokalizowane jest na północno-wschodnim stoku Poloniny Wetlińskiej w zlewni potoku Rzeka, na wysokości 890 m n.p.m. (leśnictwo Suche Rzeki, oddz. 115). Siedliskiem